

PRIKAZI

DOI: 10.5613/rzs.44.3.4

**Sergej Flere, Rudi Klanjšek,
Miran Lavrič, Andrej Kirbiš,
Marina Tavčar Kranjc, Marko
Divjak, Tjaša Boroja, Barbara
Zagorc, Andrej Naterer**

**Slovenian YOUTH 2013:
Living in times of
disillusionment, risk and
precarity**

Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung;
Maribor: Center for the Study of
Post-Yugoslav Societies, 2014, 266
str.

O mladima se u sociologiji često govori kao o skupini koja najbolje odražava mnoge društvene promjene. Tako se čitanjem slovenske studije *Slovenian YOUTH 2013: Living in times of disillusionment, risk and precarity* uviđa svijest njezinih autora da postavljanjem pitanja mladih postavljaju pitanje budućnosti. Moglo bi se reći da o važnosti toga problema govori i impozantan broj znanstvenika i znanstvenica koji su sudjelovali u izradi studije: Sergej Flere, Rudi Klanjšek, Miran Lavrič, Andrej Kirbiš, Marina Tavčar Kranjc, Marko Divjak, Tjaša Boroja, Barbara Zagorc i Andrej Naterer. U studiji se detaljno prikazuje situacija u kojoj se nalazi slovenska mlada generacija, a hrvatskoga bi čitatelja mogla bi privući i činjenica da njezini autori ponekad uspoređuju rezultate svoga istraživanja s podacima

dobivenima istraživanjem mladih u Hrvatskoj 2012. godine. Tako ova knjiga, osim neizravno, jednim svojim dijelom i izravno govori o hrvatskoj mladeži.

Podatci za studiju prikupljani su od svibnja do srpnja 2013. godine, u razdoblju snažne gospodarske krize u Sloveniji (u tom je trenutku kriza trajala već 5 godina), na uzorku od 900 ispitanika koji su tada imali između 16 i 27 godina. Autori napominju da je korišten stratificirani kvotni uzorak budući da iz određenih administrativnih i tehničkih poteškoća nisu mogli osigurati reprezentativni. Prije obrade podatci su ponderirani s namjerom da se postignuti uzorak svojim sociodemografskim odrednicama maksimalno približi stvarnoj strukturi ciljane populacije.

Anketni upitnik oblikovan je prema upitnicima u okviru *Shellove* serije istraživanja mladih i u skladu s tradicijom istraživanja mladih u Sloveniji. Njime je pokriven vrlo širok obuhvat istraživačkih problema koje autori studije obrađuju u više poglavlja o: životnim uvjetima i socioekonomskom statusu; zapošljavanju i mobilnosti; obrazovanju; slobodnom vremenu i životnim stilovima; korištenju medija; zdravlju, zdravstveno rizičnom ponašanjem i životnom stilu; obitelji; strepnjama i težnjama; povjerenju i pripadanju; politici i demokraciji te upravljanju i razvoju. Autori studije promatraju mlade u okviru kompleksnog procesa prijelaza (tranzicije) u odraslost, za koji u

suvremenom društvu najvažnijim smatraju zapošljavanje (ne zaboravljajući pritom nipošto važnost drugih odrednica, primjerice identiteta mladih).

Ipak, tema zaposlenosti nada se se kao svojevrsna dominantna pa se u ovom prikazu najviše oslanja na taj aspekt ukupno obrađene problematike. Njegova se važnost može naslutiti već iz podnaslova studije – »Living in times of disillusionment, risk and precarity«. Autori s time u vezi pitaju kako je moguće da mladi Slovenci žive u neprikladnim i nesigurnim uvjetima ako je u Sloveniji značajno niži rizik od siromaštva (10,8%) od prosječnoga u Europskoj uniji (EU) (22%). Autori smatraju da razloge ne treba tražiti u uspjesima slovenskoga gospodarstva niti u povoljnom stanju na tržištu rada u vremenu krize. Naprotiv, budući da je slovenski bruto domaći proizvod u trenutku pisanja ove studije padao već petu godinu zaredom, nezaposlenost rasla, a kupovna moć i prihodi mladih se smanjivali, autori smatraju da mlade u Sloveniji od rizika siromaštva štite drugi sustavi – ponajprije visoko obrazovanje i njihove obitelji.

Zaštitnička uloga obitelji vrlo je značajna jer velika većina mladih Slovenaca živi s roditeljima i po tome su u samom vrhu u Europskoj uniji. S obzirom da su obiteljski odnosi po pravilu vrlo dobri, mladima su, u relativnom nedostatku vlastitoga, dostupni različiti oblici kapitala koje je tijekom godina akumulirala roditeljska generacija. Ipak, oko polovine mladih bi se odselilo od roditelja kad bi imali za to mogućnosti.

Bez obzira na život s roditeljima, autori ističu da su kod ispitanika prilično izražene individualističke vrijednosti. Primjerice, najčešći odgovori na pitanje što je najviše »in« bili su: »imati karijeru«, »biti samostalan/na« te »dobro izgledati«. Vrijednost braka kod mladih u Sloveniji ne kotira visoko pa tako otprilike četvrtina ispitanika preferira izvanbračnu vezu, a procijenjena idealna dob za ulazak u brak pomiče se na približno 30 godina. Mladi Slovenci najviše troše na odjeću, obuću i općenito modu, zatim na izlaske, odnosno druženja i telekomunikacije. Provedu u prosjeku 4 sata dnevno na internetu, što uključuje i komunikaciju pametnim telefonima.

Sve je više mladih sve dulje uključeno u obrazovni sustav. Čak 80% mladih Slovenaca u dobi od 20 do 24 godine studira, znatno više od prosjeka u Europskoj uniji. Pritom treba imati na umu, opominju autori, da su socijalne olakšice za studente (uključujući i stipendiranje) dodatno proširene za vrijeme vlade Boruta Pahora. Slovenski studenti uče manje nego, primjerice, njihovi kolege u Hrvatskoj, prosječno vrijeme studiranja je 7 godina, a ih 63% uz studiranje radi neki posao. Studentski poslovi, uz ostala dva fleksibilna oblika zapošljavanja – zaposlenje na nepuno radno vrijeme i samozaposlenje, čine visokih 72% ukupnih tjednih sati rada mladih do 27 godina starosti u Sloveniji (str. 65). Visoko obrazovanje je očito preuzelo funkciju »inkubatora« kojim se odgađa ulazak velikog broja mladih na tržište rada, zaključuju auto-

ri. Oni se stoga, i zato što se u Sloveniji znatno više troši za održavanje sustava visokog školstva nego što je prosjek u Europskoj uniji, pitaju koliko još dugo to stanje može potrajati. K tome su, navode autori, vrlo mala ulaganja u poboljšanje kvalitete obrazovanja i razvoja znanosti. Istodobno, slovensko tržište rada čini se zasićenim visokoobrazovanim pa tako 35% diplomiranih mladih radi posao za koji je prekvalificirano. Pritom mladi umnogome važnijim čimbenikom za pronalazak posla od obrazovnih kvalifikacija smatraju poznanstva. Ukupna nezaposlenost (ekonomski aktivnih) mladih drastično je porasla od 2007. godine, pa se 2013. njih 36,1% deklariralo nezaposlenima. Treba istaknuti da su žene izloženije nezaposlenosti i nesigurnosti na fleksibiliziranom tržištu rada (primjerice, kad je riječ o zapošljavanju na neodređeno vrijeme i u okviru svoje struke) nego muškarci. Nesigurnost zaposlenja, prihoda i karijere tako postaju mladima njihova stvarnost, čak i onima visokoobrazovanim. Ta bi stvarnost, smatraju autori, mogla posve izmijeniti prijelaz u odraslost. U njoj, kažu, leži nesigurnost cjelokupne situacije u kojoj se nalaze brojni mladi u Sloveniji. Unatoč svemu tome, istraživanje pokazuje da su mladi u Sloveniji uglavnom zadovoljni životom i optimistični, (doduše, nezaposleni nešto manje od zaposlenih) pa autori zaključuju da se čini da su donekle prilagodili zahtjevima za fleksibilnost rada i »opuštenom« shvaćanju posla, barem u zaštićenome studentskom razdoblju. No, treba imati na umu da je optimi-

zam u vezi vlastite budućnosti mladih uobičajeno viši nego kod ostatka odrasle populacije.

Osim dosad prikazanoga, osobito se zanimljivom čini analiza utjecaja psiholoških čimbenika poput narcizma (koji autori smatraju donekle svojstvenim velikom dijelu suvremene mladeži) i orijentacije prema budućnosti na životne putanje mladih. Pritom uglavnom ne dolaze do jasnih zaključaka ističući da je kriza vjerojatno utjecaj tih, inače malo istraživanih čimbenika, učinila nejasnijim. Ipak, vidljivo je da su oni mladi koji planiraju budućnost puno zadovoljniji svojim životom od onih koji to ne čine. Ta orijentacija prema budućnosti postala je rjeđom pa autori zaključuju da dio ispitanika osjeća da nema mogućnost »navigacije« u novonastalim nesigurnim prilikama.

Područja u kojima se najjasnije vidi nezadovoljstvo mladih, stavovi su o politici, demokraciji i gospodarskom razvoju zemlje. Čak 90% mladih u Sloveniji nezadovoljno je funkcioniranjem demokracije, a više od 65% njih misli da je ulazak u EU donio negativne političke i gospodarske promjene. Razine političke participacije i povjerenja koje izražavaju prema institucijama vrlo su niske. Poboljšanje ekonomskog stanja u idućih 10 godina ne očekuje 44% mladih. Ti stavovi, smatraju autori, pokazuju dubinu razočaranja nakon raspada slike o Sloveniji kao »prvaku« ili »tranzicijskome čudu«. O razočaranju i nepovjerenju u političke elite posvjedočili su i masovni prosvjedi u Sloveniji na prijelazu iz 2012. u 2013. godinu,

ali i pojava novih aktera na političkoj pozornici.

Čitanjem studije iz perspektive njezine teorijske osnove, u okvirima »tekuće modernosti« i »društva rizika«, očitima postaju promjene brojnih važnih institucija, procesa i uloga u Sloveniji. Promjene procesa prijelaza u svijet odraslih najočitije su u produljenju toga kompleksnog procesa zbog čega se smatra da bi za još cjelovitije ispitivanje životnih putanja mladih trebalo povisiti gornju dobnu granicu istraživanja prema tridesetim godinama. Poneka ograničenja u dometu te inače temeljite studije ne upućuju na previde autora, nego ponajprije na potrebu kombiniranja kvantitativnih i kvalitativnih metoda istraživanja kad se hvata u koštac s područjem kakvo je sociologija mladih. Naposljetku, skupa se s autorima može zapitati što će se u bliskoj budućnosti događati s procjepima između želja i očekivanja individualistički orijentiranih i sve obrazovanih mladih te njihovih neizvjesnih karijernih šansi koje su obilježene novim zaprekama i sve većom nesigurnošću kojima se pak zasad ne nazire kraj. Slična, prilično zabrinjavajuća pitanja, u usporedivom, iako ponešto drukčijem, socioekonomskom kontekstu, nameću se i kad se razmišlja o mladima u Hrvatskoj.

Augustin Derado

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Centar Split*

11. konferencija ISORECEA-e »Religious Diversification Worldwide and in Central and Eastern Europe«

Kaunas, Litva, 24–27. travnja 2014.

Jedanaesta konferencija ISORECEA-e (International Study of Religion in Eastern and Central Europe Association) pod naslovom *Religijska diverzifikacija u svijetu i Srednjoj i Istočnoj Europi* održana od 24. do 27. travnja 2014. na Sveučilištu Vitolda Velikoga u Kaunasu, privukla je više od 90 sudionika iz više od 20 zemalja, s osamdesetak priopćenja prezentiranih u 18 paralelnih tematskih skupina te tri plenarna predavanja.

U fokusu je ISORECEA-e, osnovane 1995. godine, razvoj socioloških istraživanja i razmjena znanstvenih informacija o temama koje se tiču religije i crkve u Srednjoj i Istočnoj Europi, no i šire, poglavito u okviru istraživanja unutar sociologije religije, ali i etnologije, povijesti, prava i drugih dodirnih disciplina. Naime, nakon pada Berlinskog zida, prema riječima Eileen Barker, počasne predsjednice ISORECEA-e, pojavio se interes za utvrđivanjem što pojedinci i institucije (uključujući tradicionalne crkve i novije religijske pokrete) misle o novoj religijskoj slobodi, kako je doživljavaju. Među isprva malim brojem znanstvenika zainteresiranih za tu vrstu istraživanja isticali su se Miklós Tomka, ugledni mađarski sociolog, i mlada sociologinja Irena